

DE ZANDLOPER

Kwartaalblad van de Vereniging Oud Ede

Historisch Museum Ede

1995 - 4

m. meeuwissen

Bedrijf: Frankeneng 102
Postadres: Amsterdamseweg 66
6712 GK Ede
08380 - 35050

meeuwissen
voor versheid, kwaliteit en service

CHOCOLATERIE

≡ Le Bâton ≡
Superieur

HOF VAN GELDERLAND EDE

G.C. Meeuwissen-de Wilde
de lekkerste winkel van Ede

ALLES VOOR DE DOE-HET-ZELVER

Autolakken
Draadmateriaal
Gereedschap
Verf
IJzerwaren

* Bezorgen
gratis
Hout Board Triplex
Wandplaten Schroten
Wandweefsel

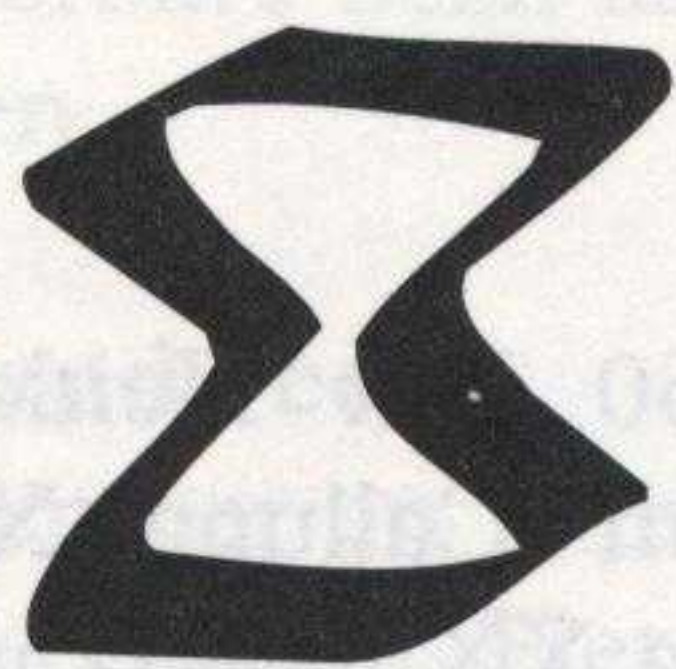
Dit alles natuurlijk bij

DOE-HET-ZELF MARKT

ELBERT JANSEN V/H DE NOOY

KOLKAKKERWEG 65 - 67 - EDE - TEL. 08380 - 11680

* Wij geven u een deskundig advies

DE ZANDLOPER

Kwartaalblad van de Vereniging Oud Ede
23e jaargang nr 4 december 1995

Van het bestuur

De verzuchting in het vorige nummer van De Zandloper over verlaging van de gemeentelijke subsidie tot een percentage van dertien (!) kan gelukkig minder diep geslaakt worden. Onze "protesten" bij de gemeente hebben effect gehad. Men zag ons eerst als een professionele organisatie, maar naderhand tot onze voldoening als een vrijwilligersorganisatie. Dat betekent een teruggang met vijf procent. Natuurlijk steken we ook daarover de vlag niet uit, maar het is toch minder dan dertien.

Ons bestuurslid mevrouw B.T. Groen heeft te kennen gegeven het wat kalmer aan te willen doen; we respecteren die wens, zoals op de volgende jaarvergadering zal blijken.

Het verheugt ons dat het gemeentebestuur bereid is gevonden de door ons lid G.A. Ossenkoppele opgespoorde veldnamen in een atlas uit te geven. Ook daar komen we te zijner tijd op terug.

Mevrouw Evelien Scherpenzeel, die aan de Hogeschool Gelderland een opleiding bij de educatieve faculteit (afdeling Museologie) volgt, heeft haar stage in ons museum succesvol afgesloten; ze stelde een lesbrief op over archeologie en "maakte" bij ons de expositie "Bezet en bevrijd".

Onze vereniging heeft ongeveer vijftig vrijwilligers een dagtocht aangeboden naar het Zuiderzeemuseum te Enkhuizen. Meer daarover elders in dit nummer.

Voor al onze leden organiseerden we in september een excursie naar het complex van de Edese Waterzuiveringsinstallatie. Een interessant en geestig gebracht historisch overzicht werd gevolgd door een rondleiding over het terrein. Jammer dat er voor dit gebeuren niet wat meer belangstelling was.

DE ZANDLOPER is het orgaan van de Vereniging Oud Ede

- * Het dagelijks bestuur van de Vereniging Oud Ede bestaat uit mevrouw H.A. Blaauw-De Wit (voorzitter), de heer D. van Veldhuizen (secretaris) en de heer E. Jansen (penningmeester).
- * De contributie bedraagt 20 gulden per jaar, te voldoen door storting op giro 353.42.68 van penningmeester Vereniging Oud Ede te Ede.
- * Het Historisch Museum Ede (Museumplein 7, 6711 NA Ede, tel. (0318) 61 95 54) is open 's middags van twee tot vijf uur, op zondagen tot vier uur. Op maandagen is het museum voor het publiek gesloten.
- * Conservator van het museum is drs. D.J. List.
- * De redactie van De Zandloper bestaat uit de heren Auke Cloo (eindredacteur a.i.), drs. D.J. List, J.J.P. Nijdam, G.W. Onderstal, G.H. Stel en J.W. Top.
- * Adres voor vereniging, museum en orgaan: Museumplein 7, 6711 NA Ede, tel. (0318) 61 95 54.
- * Produktie van het blad: Drukkerij Frouws te Ede.

Meldingen uit Historisch Museum Ede

Bezoek

Wederom mag het museum zich verheugen over een toenemend bezoekersaantal. Immers, twee jaar geleden passeerden 4500 bezoekers de drempel. Dankzij het schitterende zomerweer bleef in 1994 de teller helaas steken op 4000. Maar nu heeft het museum reeds ruim 4100 bezoekers mogen verwelkomen.

Gelet op de gevarieerde keuze van de nog komende wisselexposities - "Beestenboel" van 18 oktober tot en met 19 november 1995 en "De Edese Brandweer" vanaf 2 december - zijn de verwachtingen dat het record van 1993 zal worden geëvenaard. Dit is iets waar u overigens ook wat aan kunt doen door regelmatig met familieleden, vrienden en/of kennissen de wisseltentoonstellingen en de vaste presentatie te komen bezichtigen. Zullen we de 4500 halen? Vast wel!

Koninklijk bezoek

De tentoonstelling "60 Jaar Heideweek" was de aanleiding om Calluna XXXIX (Petra Barten) en Erica XX (Sonja van der Poel) officieel uit te nodigen. Dit staatsbezoek zal niet snel worden vergeten. Met drie auto's, twee heuse herauten en een escorte op zes motoren arriveerden op vrijdag 1 september de twee heidehoogheden met een uitgebreide hofhouding op het Museumplein. Een comité gekleed in oud kostuum ontving het gezelschap, begeleidde het door de tentoonstelling en offereerde het een klein aandenken (zie foto).

Allemaal beestjes

De tentoonstelling "Beestenboel, een boel beesten" is de eerste presentatie die aan een twintigtal trotse privé-verzamelaars van dieren de gelegenheid biedt een representatieve keuze van hun collectie te tonen. Het

Foto: Historisch Museum Ede

museum is zeer verheugd dat deze mensen hun dierbare bezit aan het museum toevertrouwen.

De brandweer

In december en januari staat de brandweer in Ede centraal. Het overleg met de brandweer verloopt soepel. Zowel de wachtkamer als de expositiezaal zal helemaal worden vol gezet met authentiek materiaal, foto's, uniformen en dergelijke. Bent u nog in het bezit van iets ouds en bijzonders op het gebied van de brandweer, dan houdt het museum zich aanbevolen.

1996

Ook volgend jaar staan er interessante exposities op het programma. Een daarvan is archeologie. Het museum zoekt hiervoor nog archeologisch materiaal, dat is gevonden in de gemeente Ede. Het honderdjarig

bestaan van Sparta wordt herdacht met een expositie over een eeuw sport en spel.

Het jaar wordt echter geopend met de tentoonstelling "Geschonken Goed", een presentatie van interessante schenkingen die in de afgelopen jaren aan het museum zijn afgestaan. Deze presentatie zal onder meer foto's, schilderijtjes, textiel en voorwerpen bevatten. Mogelijk heeft u nog iets unieks op zolder staan? Daarnaast wordt gespeeld met het idee de petticoat (onderrok) in het voorjaar in de schijnwerper te plaatsen. Het museum beschikt over een uitgebreide verzameling onderrokken die, uitgebreid met een aantal bruiklenen, een fraai historisch overzicht kan geven van meer dan twee eeuwen vormgevende rokondersteuning. Heeft u nog oude onderrokken, dan wil het museum deze graag lenen of in bezit ontvangen.

Dirk-Jan List, conservator

Redactie verloor Spiegelenberg

Hij was nog niet zo erg lang lid van het redactieteam van De Zandloper, de heer Johan B. Spiegelenberg, maar hij koesterde gedegen plannen om het blad met één of meer nieuwe rubrieken te verrijken. Wij van de redactie waren al bijzonder ingenomen met zijn waardevolle inbreng tijdens de periodieke overlegsessies.

Het heeft tot ons grote verdriet niet zo mogen zijn dat de opperofficier-buiten-dienst Spiegelenberg zijn ideeën met betrekking tot De Zandloper heeft kunnen verzilveren. Na een ongelijke strijd, zoals het in de advertentie na zijn overlijden werd genoemd, is onze medewerker overleden. Op 14 oktober werd hij onder grote belangstelling in Ede begraven.

In deze editie van ons blad nemen wij de laatste bijdrage van de heer Spiegelenberg mee: zijn beschouwing over de Edese inventarisatie van waardevolle gebouwen. Wij hebben in hem een hartelijke, sympathieke medewerker verloren. Veel te gauw, helaas.

A.C.

Rietkampen - een woonwijk verrijst...

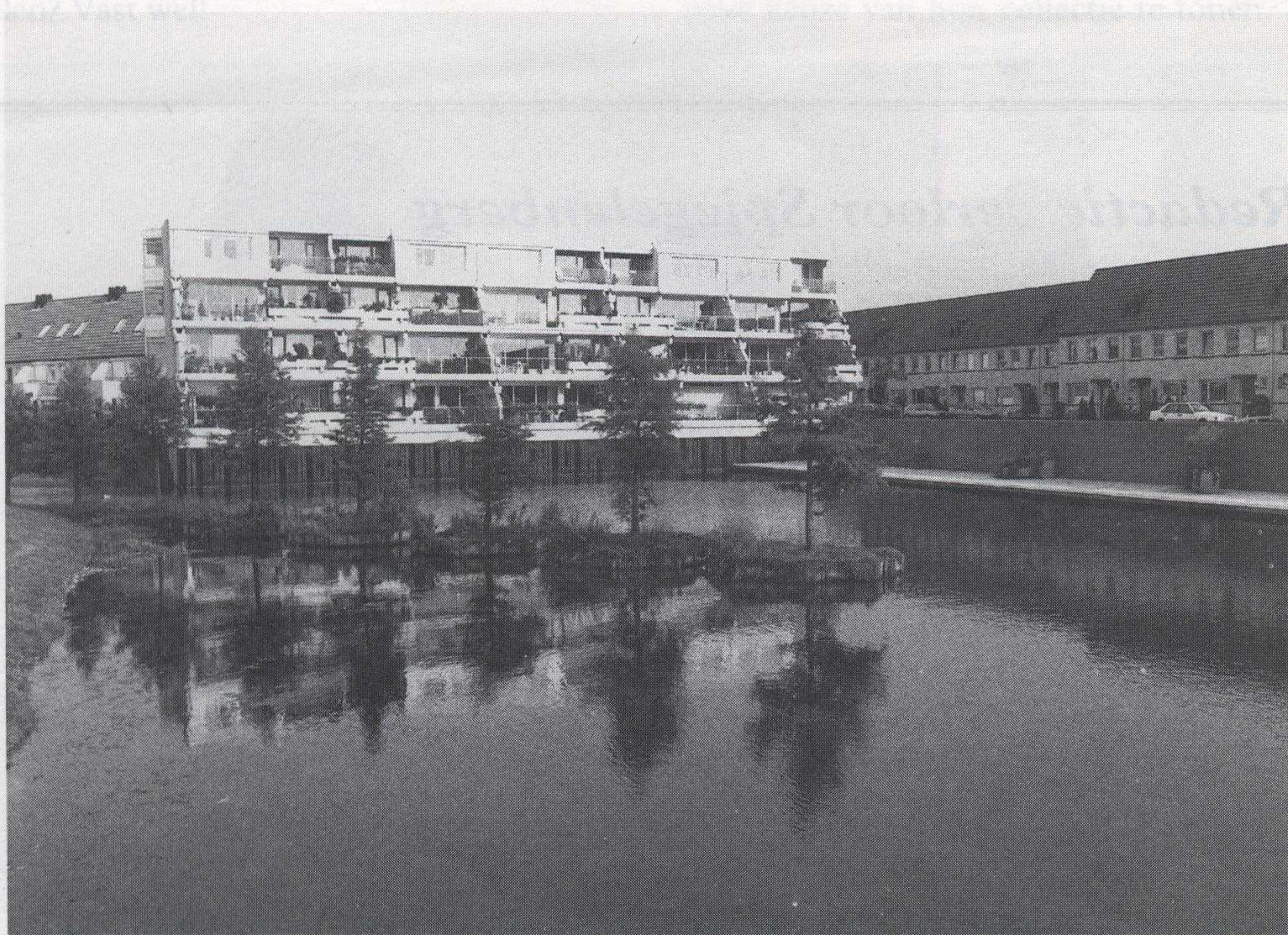
Wie vanaf de snelweg Arnhem-Utrecht of vanuit Bennekom het dorp Ede binnenrijdt wordt getroffen door de aanblik van het imposante winkelcentrum De Stadspoort dat hoog over de drukke invalsweg is heen-gebouwd. Dit winkelcentrum en de aangrenzende toevoerweg verbinden de wijk Maandereng en de nieuwe wijk Rietkampen met elkaar.

Toen aan het eind van de jaren tachtig de wijk Maandereng volgebouwd raakte, werd het gebied Rietkampen door de gemeenteraad aangewezen om in belangrijke mate in de woningbehoefte van Ede tot het jaar 2000 te voorzien. Het ging hier om een stuk landbouwgrond van 130 ha, dat begrensd werd door de snelweg A12, de industrieterreinen Heestereng en Frankeneng en de Dr. W. Dreeslaan. Er liep een aantal landwegen door het terrein, waarvan

de Maanderbuurtweg en de Langeweide-
weg de belangrijkste waren.

Het gebied bestond uit een rug van dek-
zand in de omgeving van de Maander-
buurtweg en een lager gelegen weidege-
bied. Dit hoogteverschil bracht bij de ont-
sluiting van het gebied de noodzaak van
een goed ontwateringssysteem met zich
mee. In de Rietkampen lagen twee cultuur-
historische boerderijen: Klein Hees en
Langeweideweg 1, die door de nieuwe wijk
in hun voortbestaan werden bedreigd.
Gelukkig werden beide op de gemeentelijke
monumentenlijst geplaatst.

In juli 1988 werd het bestemmingsplan
Rietkampen aan de raad aangeboden en in
juni van het volgende jaar werd het vastge-
steld. Het plan ging ervan uit dat in de
nieuwe wijk 3400 woningen, waarvan 600
in hoogbouw, zouden worden gebouwd.

Wonen op niveau in de Rietkampen

Ruw geschat zouden er 10.000 mensen kunnen worden gehuisvest.

Bij een dergelijke bevolkingsconcentratie was er uiteraard behoefte aan diverse maatschappelijke voorzieningen, die in het bestemmingsplan uitdrukkelijk werden aangegeven, met name een sociaal-cultureel centrum, een sporthal, speelvoorzieningen voor kinderen, vijf scholen, een bibliotheek, een kerk, twee medisch-maatschappelijke voorzieningen en tenslotte winkels. Voor dit laatste werd gekozen voor een gezamenlijk winkelcentrum van 5000 vierkante meter ten behoeve van de wijken Maandereng en Rietkampen, dat tussen beide wijken zou worden aangelegd. In dit winkelcentrum zouden ook nog andere dienstverlenende of commerciële vestigingen kunnen worden ondergebracht. Om de wijk tegen verkeerslawaaï van de A12 te beschermen, zou een 1,4 km lange geluidswal worden aangelegd.

Zoals hierboven vermeld, was ten gevolge

van de hoogteverschillen een speciaal ontwateringssysteem noodzakelijk. Voor dit doel zou een vijftal singels worden aangelegd, die door middel van stuwen in tussenruimten konden worden verdeeld.

Indeling

De indeling van de nieuwe wijk werd volgens het bestemmingsplan bepaald door het verkeerssysteem, de groenvoorziening en de bebouwing met woningen en andere gebouwen. Deze drie elementen zouden zodanig worden aangewend dat er een veelzijdig beeld tussen ruimte en woonmilieus zou ontstaan.

Wat het verkeerssysteem betreft zou er een hoofdontsluitingsweg voor het gemotoriseerd verkeer komen die met een grote lus door de wijk heen zou lopen. Vanaf deze hoofdweg zouden de verschillende woonbuurten worden ontsloten. Tussen de buurten onderling zouden minimale verbindingen voor auto's komen. Wel waren

Fraaie flatgebouwen langs de De Gaulle-singel

Het welzijnscentrum in de wijk Rietkampen: 't Riet

er vier verbindingsroutes voor fietsers gepland. Een daarvan verbond de verschillende woonbuurten met het winkelcentrum over de Dr. W. Dreeslaan.

Aan de groenvorming in de wijk werd veel aandacht besteed. In de eerste plaats zou er, als buffer naar het industrieterrein Franken-Eng, een bos van 11 ha worden aangelegd. Onderaan de geluidswal langs de A12 zou een 25 meter brede strook bosplantsoen komen.

De eerder genoemde singels zouden het lager gelegen gedeelte van de wijk in een zestal woonbuurten aan weerszijden van het centrale fietspad verdelen. Daarnaast was er een woonbuurt rondom de dekzandrug bij de Maanderbuurtweg geprojecteerd.

In elk van deze woonbuurten zou een grote plek "groen" komen met daarin een speelvoorziening voor de kinderen. De aldus geformeerde pleintjes moesten een belang-

Een aantrekkelijke speelplaats voor de kinderen in de nieuwe wijk

rijk herkenningpunt en tevens een ontmoetingspunt voor de bewoners worden.

Woningbouw

Voor de bouw van woningen en bijzondere voorzieningen golden in het algemeen de volgende richtlijnen. Gestapelde woningen zouden nabij het winkelcentrum en het "hart" van de wijk moeten komen. Vrijstaande woningen zouden kunnen worden gebouwd aan de westzijde van het plan, o.a. als overgang naar het bos en het half-open buitengebied. In de rest van de wijk was plaats voor halfvrijstaande woningen en rijenbouw.

De voorzieningen voor de wijk zouden voornamelijk komen in:

- * de zone rond de Dr. W. Dreeslaan (winkelcentrum en bibliotheek;
- * het hart van de wijk (twee basisscholen, het sociaal-cultureel centrum en de sport-hal);
- * de strook langs de Dr. W. Dreeslaan (het centrale ziekenhuis en kantoorcomplexen).

Het is nauwelijks te geloven dat nu - slechts zes jaar later - het overgrote deel van de plannen reeds is gerealiseerd. De wijk biedt een frisse aanblik met name door het veelvuldige groen en het gebruik van lichte kleuren voor de woningen en overige gebouwen. De door de singels gemarkeerde woonbuurten geven een gevoel van ruimte aan deze jonge wijk. Een dissonant vormen de foeilelijke "kunstwerken" op de verkeersrotondes.

G.W.O.

Bronnen:

Plantoelichting en voorschriften behorende bij het Bestemmingsplan Rietkampen.

Nota: *De groenstructuur van Ede.*

Brochure: *Rietkampen, Wijk in wording.*

De foto's bij dit artikel zijn gemaakt door onze fotograaf T. Andeweg

Cursus Lokaal Archiefonderzoek

Het Gelders Oudheidkundig Contact organiseert bij voldoende belangstelling in het voorjaar van 1996 in Ede een cursus over de praktijk van archiefonderzoek naar het lokale en regionale verleden. Doel van de cursus is het geven van een handreiking voor de opzet van lokaal-historisch onderzoek. De cursus is bestemd voor geïnteresseerden in het lokale verleden, die zelf (archief)onderzoek verrichten of willen gaan verrichten. Ervaring met het lezen van oud schrift is niet nodig.

De cursus spitst zich toe op de tweede helft van de 19de eeuw. Veel tijd zal besteed worden aan het interpreteren van archiefbronnen. Daarbij worden onderzoeksmogelijkheden en -methoden behandeld, terwijl ook relevante literatuur aan de orde komt. De gemeente Ede dient als voorbeeld, maar de informatie over onderzoeksmogelijkheden en archiefbronnen is ook op andere gemeenten van toepassing.

De cursus behandelt thema's als bevolking, plaatselijk bestuur, landbouw en nijverheid, sociale voorzieningen en onderwijs. Dit gebeurt aan de hand van o.a. de volgende bronnen: gemeenteverslag, bevolkingsregisters, volkstellingen, burgerlijke stand, notulen gemeenteraad, kiezerslijsten, gemeenterekening, belastingkohieren, beroepentellingen, kadaster en landbouwverslag. Cursisten kunnen zelf ook thema's en bronnen aandragen.

De cursus wordt aangeboden in samenwerking met het gemeentearchief Ede en bestaat uit zes bijeenkomsten van ongeveer 2½ uur in de periode februari - april 1996 (data en tijd nader te bepalen). De deelnemerskosten bedragen f 120,-. Tot 15 januari kunnen geïnteresseerden zich opgeven bij het Historisch Museum Ede.

Inventarisatie waardevolle bebouwing in gemeente Ede is voltooid

Wie het verleden niet eert, is de toekomst niet weerd. Met misschien dat gezegde in het achterhoofd werd in het najaar van 1992 van gemeentewege het besluit genomen een uitgebreide inventarisatie te laten maken van bebouwing op het grondgebied van de gemeente Ede, met het primaire doel een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de in de gemeente aanwezige waardevolle, historische bebouwing uit de periode van vóór 1950, die in aanmerking zou kunnen komen voor plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst. Een prijzenswaardig initiatief, niet in de laatste plaats omdat in het verleden, zoals op zoveel plaatsen in ons land, objecten van cultuurhistorische waarde werden opgeofferd ter wille van de vooruitgang.

Met de uitvoering van genoemd besluit werd in november 1992 begonnen, en

begin december 1994 werd het eindresultaat aangeboden aan de gemeenteraad, alsmede aan vertegenwoordigers van de provincie Gelderland en van de Rijksdienst voor Monumentenzorg.

De monumenteninventarisatie is opgenomen in een losbladig rapport van een 400 bladzijden, gedrukt in een zeer beperkte oplage. Het bestaat uit drie delen: een aantal inleidende en toelichtende paragrafen, een beschrijving van elk geïnventariseerd pand met foto en een korte motivering van de keuze, en tenslotte een aantal bijlagen, waaronder een beschrijving van een zevental bijzondere complexen, zoals het poortgebied Oud Ede-Zuid, het Akzo Nobel-complex en het Kazernecomplex Ede-West. In de gemeente Ede zijn met de gegevens van deze inventarisatie nu 390 monumentale panden geregistreerd, met

Voorkomen werd dat de slopershamer neerdaalde op de villa Rusticana aan de Bovenweg in Bennekom. (Foto: T. Andeweg)

inbegrip van de reeds bekende en als zodanig aangewezen 70 gemeentelijke monumenten en van de 40 rijksmonumenten, in totaal 110 objecten. Van de 280 nieuw geregistreerde panden zullen naar verwachting na verder onderzoek en evaluatie 180 à 190 panden voor bescherming in aanmerking komen. De dan nog resterende honderd stuks zullen waarschijnlijk deze beschermde status niet krijgen, maar verwacht mag worden dat ze in voorkomende gevallen wel betrokken worden bij het ruimtelijke ordeningsbeleid.

Met deze inventarisatie is ongetwijfeld een belangrijke stap gezet naar een weloverwogen gemeentebreed monumentenbeleid, zowel wat de feitelijke bescherming van de daarvoor in aanmerking komende panden/objecten betreft, als het waarderen van de overige percelen bij het nemen van maatregelen in het kader van de ruimtelijke ordening. Er zal ongetwijfeld nog wel enige tijd verlopen voordat de verwerking en evaluatie van deze inventarisatie is afgerond en beschikt kan worden over een nieuwe goedgekeurde monumentenlijst. Het is echter te hopen dat in de tussentijd de resultaten van deze inventarisatie een rol zullen spelen bij het gemeentelijke beleid ten aanzien van infrastructuur en bouw, zodat reeds nu zorgvuldig wordt omgegaan

met het in de gemeente Ede aanwezige culturele erfgoed.

Dat deze hoop niet geheel ongegrond is blijkt uit een krantenbericht over de aan de Bovenweg in Bennekom staande en uit 1901 stammende villa Rusticana. Volgens dat bericht zou de villa worden afgebroken zodra de gemeente Ede de reeds aangevraagde sloopvergunning zou hebben verleend. Het pand was inmiddels vanwege de architectonische en cultuurhistorische waarde in de monumenteninventarisatie opgenomen met een positief advies van de monumentencommissie. Dat zal eraan hebben bijgedragen dat, mede door toedoen van de desbetreffende wethouder, sloop wordt voorkomen en dat de villa door een nieuwe eigenaar zal worden opgeknapt. Het is voorts aan te nemen dat, wanneer de eigenaar meewerkt, het pand inderdaad op de gemeentelijke monumentenlijst zal worden geplaatst. Een succes dat mede te danken is aan de inventarisatie.

Zoals reeds opgemerkt, is de oplage van het inventarisatierapport zeer beperkt gehouden, zodat belangstellenden slechts kan worden aangeraden een bij het gemeentelijk informatiecentrum aanwezig exemplaar te raadplegen.

JBS.

Nog eens Rozenhage

In het meinumner van De Zandloper werd vermeld dat Rozenhage vermoedelijk Bressehofstede zou hebben geheten. Deze naam is volgens de heer G.A. Ossenkoppele weer boven water gekomen, want in het archief van de Hervormde Kerk van Ede werd in 1824 laatstgenoemde naam teruggevonden. De bewoner van het pand, de heer J.

Kleinhoonte, was in het jaar 1832 rentenier (zoals geschreven werd), maar in 1811 had hij de functie van "vice-burgemeester" van het dorp Ede. Niet voor niets bewoonde hij dus dit fraaie pand, aldus de heer Ossenkoppele, die er de verzuchting aan toevoegt: jammer dat de burgemeesterswoning verdwenen is.

Tussen 1811 en 1832 was de heer J. Kleinhoonte rentenier en burgemeester van Ede. Hij was de vader van de heer J. Kleinhoonte, die in 1832 de functie van vice-burgemeester van Ede overnam. De heer J. Kleinhoonte was de vader van de heer J. Kleinhoonte, die in 1832 de functie van vice-burgemeester van Ede overnam. De heer J. Kleinhoonte was de vader van de heer J. Kleinhoonte, die in 1832 de functie van vice-burgemeester van Ede overnam.

Vrijwilligers genoten in Enkhuizen

Van de vrijwilligers die zich zo verdienstelijk maken voor de goede gang van zaken binnen de Vereniging Oud Ede, respectievelijk het Historisch Museum Ede, hebben zo'n vijftig dames en heren deelgenomen aan de excursie op 11 september naar Enkhuizen. Doel van het bezoek aan die prachtige Westfriese stad was uiteraard het Zuiderzeemuseum.

We hebben daar in zoverre een materiële relatie mee dat dit museum in het bezit is van een "kapperstoilet" dat ooit in de zaak

van kapper Iedema aan de Wilterdinkstraat te Ede heeft gestaan. Dat "toilet" heeft door bemiddeling van onze conservator drs. List een passende plek gekregen in het buitenmuseum te Enkhuizen, waar een woning is ingericht als kapperssalon uit de jaren twintig.

Het spreekt vanzelf dat onze vrijwilligers die salon wilden zien. Ook voor het overige hebben de aanwezige dames en heren ten volle genoten. Het werd een fijne dag voor de excursiegangers (zie de foto's op pag. 11).

Het lied van de Edese vondeling

Mevrouw G. Hafkamp-van Holland te Kalenberg schreef de redactie van De Zandloper dat ze bij het ordenen van oude papieren een schoolschrift had gevonden van een zekere Jan van der Berg uit Bennekom. Deze had een gedicht overgeschreven van een onbekend iemand. Nu wil mevrouw Hafkamp graag weten wie de dichter(es) is geweest, maar eerder nog houdt haar de vraag bezig of het een waar gebeurde geschiedenis is geweest waarover in het gedicht werd verhaald. Tijdens haar jeugd in Ede heeft ze er nooit iets over gehoord.

Het zou te veel ruimte vergen het 47 strofen tellende gedicht hier af te drukken. Het gaat over een ongehuwde moeder die op vrijdag 23 januari 1914 haar kind in Ede te vondeling had gelegd. De bakker had dat ontdekt - "en zeide, vrind, daar ligt zoowaar een klein kind, daar in het bosch al op het mos....". Na lange tijd werd de moeder gevonden - "die in Arnhem door het gerecht het moederschap werd ontzegd". Einde verhaal.

De redactie houdt zich aanbevolen voor meldingen over de mogelijke herkomst van het gedicht.

Het bestuur van de Vereniging Oud Ede vraagt dringend de medewerking van de leden bij het zoeken naar personen die de volgende functies willen aanvaarden:

(1) Penningmeester van de Vereniging Oud Ede.

De financiën van de vereniging zijn gezond en de financiële administratie is volledig geautomatiseerd.

(2) Eindredacteur van De Zandloper.

Dit periodiek, het "visitekaartje" van onze vereniging, verschijnt vier keer per jaar. De zittende redactie heeft dringend versterking nodig, in het bijzonder voor de hier genoemde functie.

Inlichtingen en aanmeldingen bij mevr. H.A. Blaauw-De Wit, tel. (0318) 61 15 84.

De groep vrijwilligers vóór het vertrek uit Enkhuizen. (Foto: R. Honhoff)

Toeristen laten zich nogal eens scheren in de Edes/Enkhuizense salon. Hier zit de Edenaar Jac. Hardeman - één van onze vrijwilligers - onder het mes. (Foto: Martien Haffmans)

Nieuw boekje over "Korfimkerij"

De heer J.J. Speelziek, oud-Edenaar en thans woonachtig in Teuge, heeft een boekje geschreven over de zogenaamde korfimkerij. Bij de aanbieding van een exemplaar aan de bibliotheek van het Historisch Museum Ede schreef de heer Speelziek het volgende:

"Ik ben opgegroeid in een familie waar het korfimkeren gemeengoed was. Eerst later, toen ik in mijn Vut-periode de onderwijsbevoegdheid in de bijenteelt behaalde en mede als gevolg daarvan negen jaren de functie van landelijk voorzitter van de VBBN (Vereniging tot Bevordering van de Bijenteelt in Nederland) mocht bekleden, heb ik mij onder meer verdiept in de historie van de korfimkerij.

Ik ben daarbij tot de conclusie gekomen dat de bakermat van de imkerij, met name van de korfimkerij, gezocht moest worden in de gemeente Ede.

Lunteren speelde daarbij een grote rol; bekende personen op dat terrein waren de notarissen R. Dinger, G.H.T.W. van de Ham en J. Wilbrink, alsmede A. van Schot-horst, wethouder in Ede. R. Dinger was de eerste voorzitter van de in 1897 opgerichte VBBN; T.C. Hootsen en B. Wigman uit

Lunteren vormden toen de redactie van het maandblad.

Bennekom kende op Den Wildenkamp de gebroeders Van den Brink, die als buitengewoon praktijkervaren imkers met de toenmalige Rijksbijenteeltconsulent ir. A. Minderhoud uit Bennekom in samenwerking met de vroegere Landbouwhogeschool in Wageningen baanbrekend werk hebben verricht.

In De Klomp (Gelders Veenendaal) werd nog tot ver in de vorige eeuw de grootste bijenmarkt ter wereld gehouden. Hieraan is een speciaal hoofdstuk in het boekje "Korfimkerij" gewijd.

Het "Bijenhuis" is het "hoofdkwartier" van de VBBN; behalve de Vereniging is daar ondergebracht de afdeling Handel van deze organisatie. Hier is tevens gevestigd het landelijk "information centre" inzake bijen, bloemen en bestuiving.

Aldus de oud-Edenaar J.J. Speelziek. Hij wijst erop dat zijn boekje "Korfimkerij" voor de (kost)prijs van f 18,50 verkrijgbaar is in het Bijenhuis aan de Grintweg te Wageningen, net over de grens met Bennekom.

Symboliek in kerktoren

Er hebben de redactie van De Zandloper nogal eens vragen bereikt over de betekenis van de kaartspel-karakters in de toren van de Hervormde Kerk van Ede, de "oude kerk" derhalve. Ons lid de heer H.R. van Rooijen was zo vriendelijk ons de betekenis te onthullen. Vroeger verwezen de kaart-symbolen naar de vier standen in de Mid-

deleeuwen: harten had betrekking op de kerk, schoppen op de adel, ruiten op de koopmansstand en klaveren op de boeren en de ambachtslieden. De betekenis van de symboliek was dat de bewoners van het dorp Ede in al hun schakeringen elkaar in de kerk –onder de toren– ontmoetten.

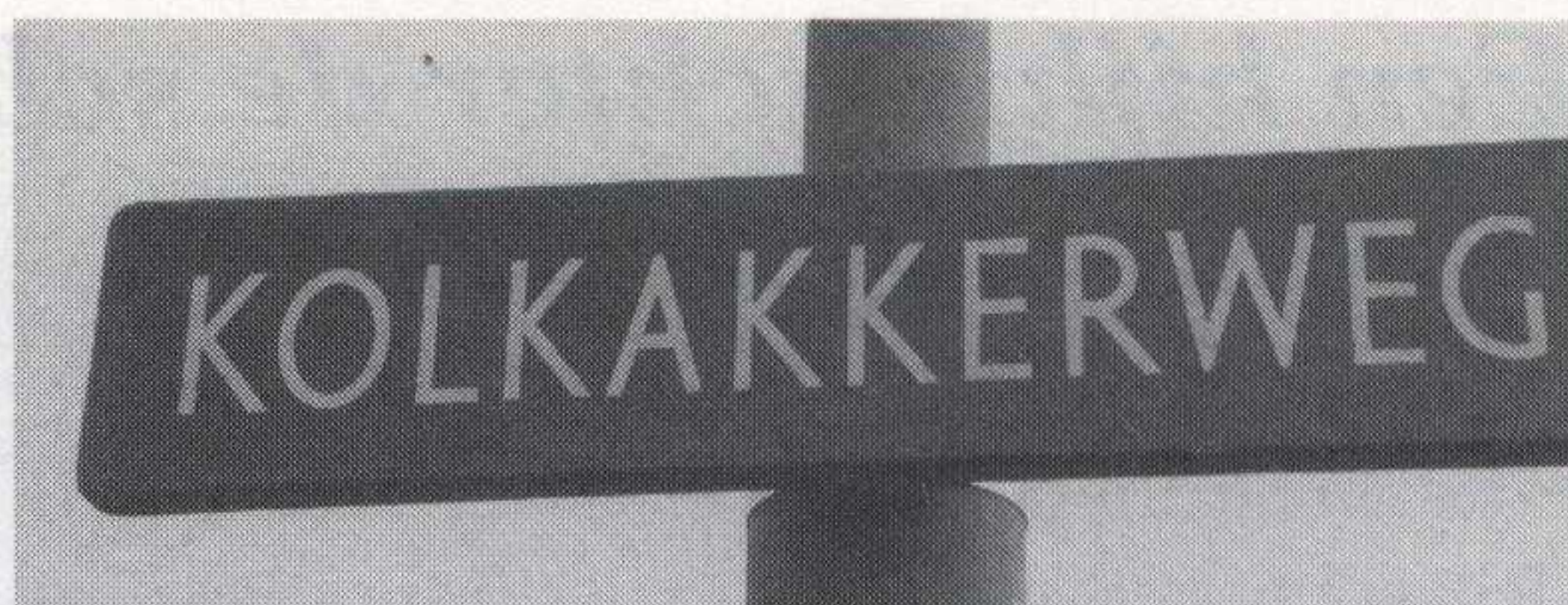
Straatnamen in Ede (7)

De Kolkakkerweg

De Kolkakkerweg ligt tussen de spoorwegovergang bij de Maanderweg en de Proosdijerveldweg. De benaming Kolkakkerweg is afgeleid van een stuk landbouwgrond van die naam, dat reeds in de zeventiende eeuwse Edese belastingregisters werd genoemd. Vermoedelijk lag er in die tijd een kolk in de buurt.

Op 16 november 1920 gaf de gemeenteraad in verband met een ophanden zijnde volkstelling aan een complex van straten, waaraan door de twee plaatselijke woningbouwverenigingen "Ede" en "Patrimonium" een aantal huizen werd gebouwd, de collectieve naam van Kolkakkerpark. Toen in 1921 de betrokken huizen bewoond raakten, werd het noodzakelijk aan de diverse straten een eigen naam te geven. Eén daarvan kreeg daarbij de oorspronkelijke benaming van het hele complex, dat was dus: Kolkakkerweg. De bebouwing van deze weg en de overige nieuwe straten was oorspronkelijk opgezet naar het zogenaamde tuinstadmodel. Dit uit Engeland afkomstige model was erop gericht de fabrieksbevolking uit de stad weg te halen en een nieuwe huisvesting te geven in een omgeving waarin men met name gezond zou kunnen wonen. Hierin speelden de volgende aspecten een belangrijke rol: gevoel van ruimte, een inspirerende architectuur, wonen in harmonie met de natuur en een hechte, zichzelf besturende gemeenschap. De tuinstadgedachte paste wel in de Edese situatie van die jaren, toen het grootindustriële bedrijf ENKA naar Ede kwam. De verwachting was zeker gewettigd dat veel werknemers van dat bedrijf zich van elders in Ede zouden komen vestigen en dus woonruimte nodig zouden hebben.

De architecten G. Feenstra uit Arnhem en L. van Zoelen uit Ede hadden, in opdracht van de twee bovengenoemde woningbouw-

verenigingen, een tuindorp van 330 woningen geprojecteerd, met een aantal openbare voorzieningen als een badhuis, speeltuintjes, schoolwerktuinen, een marktplaats en een winkelgalerij. Van dit project werd echter maar een-derde gerealiseerd. Het overige deel, waarin de geplande openbare voorzieningen, is er nooit gekomen, met name omdat de gemeente hiervoor geen financiële middelen beschikbaar stelde. De toenmalige gemeenteraad had er namelijk weinig vertrouwen in dat er voor dit opzienbarend project voldoende huurders zouden worden gevonden. Dit wantrouwen bleek later terecht te zijn geweest. De inmiddels door de ENKA zelf opgerichte woningbouwvereniging "Vooruit" bouwde namelijk voor de opvang van de ENKA-werknemers eveneens een groot aantal huizen in het Poortpleingebied.

Het tuinstadidee is dus maar ten dele doorgevoerd, maar wie heden ten dage door de Kolkakkerweg en de aangrenzende straten loopt, wordt getroffen door de rustieke sfeer die de huizen met hun vaak fraaie voortuintjes en de diepe achtertuinen nu nog uitstralen.

Uit historisch oogpunt is het jammer dat het tuinstadmodel niet volledig is gerealiseerd, zodat we niet kunnen vaststellen in hoeverre deze woonvorm in Ede levensvatbaar zou zijn geweest.

G.W.O.

Bronnen:

Gemeentearchief Ede, *Raadsnotulen 1920 en 1921*.

H.J. Korthals Altes, *Tuindorpen in Nederland, 100 jaar na Ebenezer Howard, Tuindorpen Ede*.

Een kijkje achter de schermen van de ROB

De op 19 april door de Vereniging Oud Ede gehouden excursie naar de ROB (Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek) te Amersfoort mag zeer geslaagd worden genoemd. Rond 13.00 uur verzamelde zich op het station Ede Centrum - de achterdeur van het Historisch Museum Ede - een geanimeerd gezelschap van geïnteresseerde leden. De kaartjesautomaat op het perron veroorzaakte gelukkig geen problemen en een kwartier later werd via de 'Kippenlijn' de reis naar Amersfoort aangevangen. Het weer was goed, de wandeling in Amersfoort aangenaam.

In het gebouw van de ROB werden we op prettige wijze ontvangen en de hele dag begeleid door de heer Gerben Jansen, een van de twee bij het instituut werkzaam zijnde voorlichters. Zijn inleiding verschaftte een helder inzicht in de verschillende taken en werkwijzen van de ROB. Wanneer een bepaald monument wordt bedreigd - door de mens of de natuur - organiseert de ROB een noodopgraving. Een belangrijke archeologische vindplaats die niet direct wordt bedreigd wordt in kaart gebracht maar verder ongemoeid gelaten. Om het draagvlak van het werk van de ROB te verbreden worden zoveel mogelijk relevante organisaties bij dit werk betrokken. De gemelde vondsten worden geregistreerd in het centrale registratiesysteem: ARCHIS. Verder is een platform voor beleid en onderzoek opgezet. Wat de financiële kant van de zaken betreft: het blijkt dat de opdrachtgever het onderzoek betaalt. Wel verzorgt de ROB de offerte voor een opdracht. Het uiteindelijk opgegraven materiaal wordt onderzocht en opgeslagen in het depot. De ROB doet zelf helaas weinig aan een presentatie van de collectie.

Na de inleiding werd het gezelschap van 21 personen verdeeld in drie groepen die

beurtelings kennis maakten met drie verschillende werkplaatsen/ateliers: ARCHIS, Archeozoölogie en Aardewerkrestauratie.

ARCHIS bevat twee belangrijke archieven: het Centraal Archeologisch Archief en het Centraal Monumenten Archief. Het eerstgenoemde archief omvat alle gemelde vondsten en hun vindplaats, ook die van Ede. Bij dit werk blijken vaak amateur-archeologen de handen en oren te zijn van de ROB. Dit archief is - zij het via de provinciaal archeoloog, de heer Rudie Hulst - voor de amateur toegankelijk. Het tweede archief is dat niet. Op zich niet vreemd, daar in dit archief alle belangrijke archeologische terreinen zijn vastgelegd.

De afdeling van de Archeozoölogie leerde ons dat 90% van het opgegraven materiaal in het depot verdwijnt en slechts 10% wordt gedetermineerd. Het determineren van het menselijk en het dierlijk botmateriaal gebeurt grotendeels aan de hand van de studiecollectie. Deze verzameling ligt overzichtelijk geordend in een soort voorbeeldenkast. Boeiend werd het verhaal toen uitleg werd gegeven bij een kleine verzameling schedels met houw- en slagwonden. Aan het wel of niet aanwezig zijn van hersteld bot is te zien of het slachtoffer op slag dood was of niet. Verder is vaak uit het type verwonding en de context van de vondst af te leiden of het gaat om een moord of een ongeluk. Interessante verhalen waarbij je je fantasie de vrije loop kunt laten.

Op weg naar de laatste rondleiding passeerden we bijna onopgemerkt een van de fraaiste verzamelingen van de ROB. In een klein aantal hoge vitrines prijkte een groot aantal lederen voorwerpen: schoenen, mullen en laarsjes. De goed geconserveerde archeologische vondsten dateren van de late middeleeuwen tot het einde van de negentiende eeuw. Typerende exemplaren

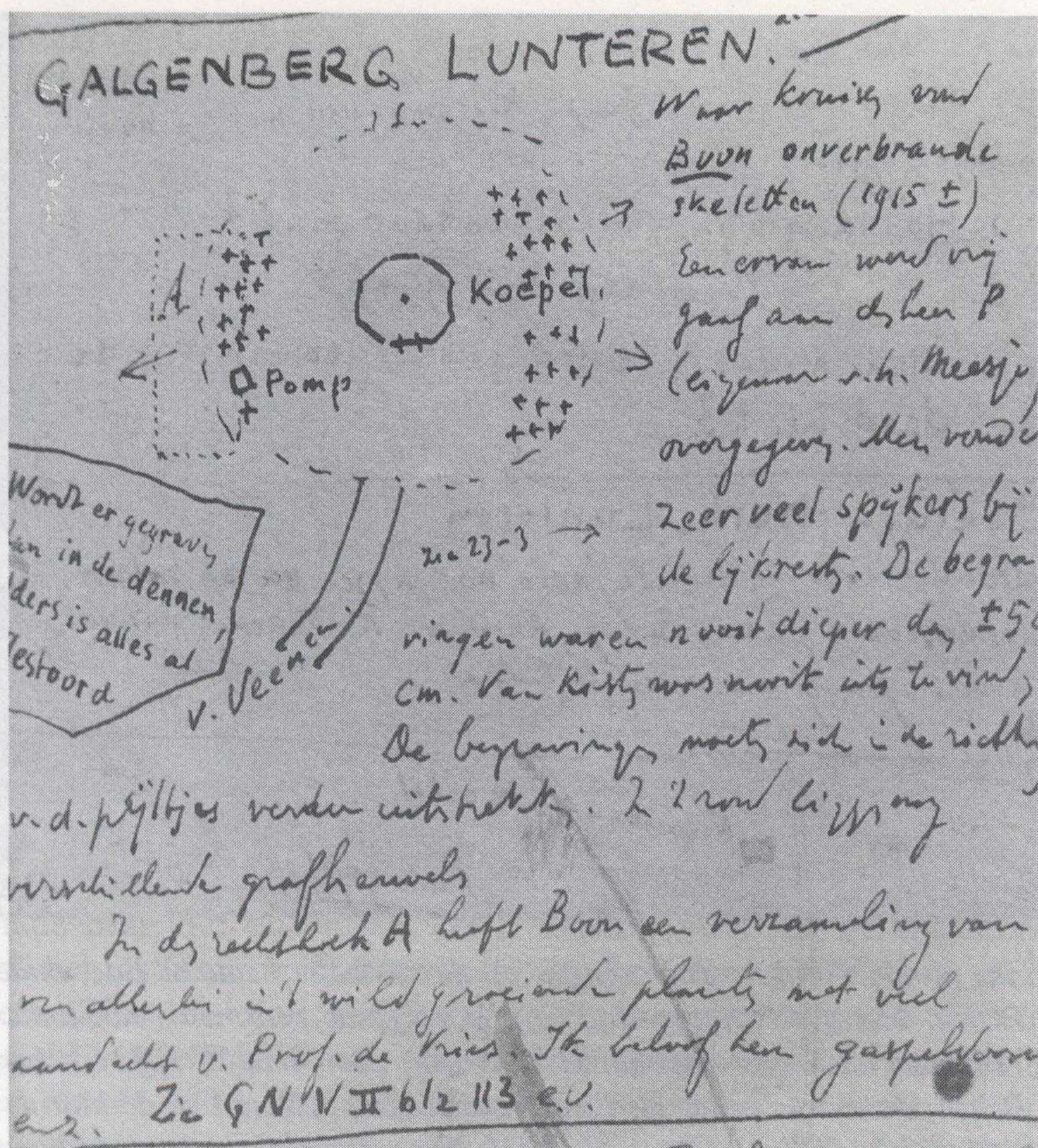
Opname gemaakt in 1928 tijdens opgravingen op de Ginkelse heide te Ede, onder leiding van kapitein H. J. Bellen. Het gezelschap bestaat uit de volgende personen (van links naar rechts): notaris W. F. J. Fischer; zoon van kapitein H. J. Bellen; zoon van W. F. J. Fischer; dochter van kapitein H. J. Bellen; (met strohoed:) H. Staf (rentmeester). Zittend in de kuil de leider van de opgraving: kapitein H. J. Bellen. Naast H. Staf staan boswachter P. Koudijs en W. F. C. H. Graaf Bentinck, heer van Kernhem. De gravers zijn: vader en zoon Van Steenbeek. (Foto: archief Historisch Museum Ede)

zijn de veertiende-eeuwse kleine schoentjes met opengewerkt voorblad en de achttiende-eeuwse muilen met hoge hakken en spitse punten.

In het Aardewerkrestauratie-atelier kregen de bezoekers een goed beeld van de handelingen en vooral handigheden die nodig zijn om een aantal ogenschijnlijk onbeduidende scherven te restaureren/reconstrueren tot een (bijna) volledig potje. Eerst worden de verschillende scherven van een object bij elkaar gezocht, en vervolgens worden ze met hobbylijm aan elkaar geplakt. Om de fragiele verbindingen zo goed mogelijk te ondersteunen worden de drogende delen in kleine bakjes met zand gelegd. Het zand voegt zich namelijk naar alle rondingen en vormen. Indien gewenst

voor het uiterlijk of nodig voor de stevigheid, worden de ontbrekende delen opgevuld met bijgekleurd gips. Tot slot wordt het potje afgewerkt door overtollige gipsresten weg te schrapen.

Zeer interessant was de uitleg over het gebruik van modelleerwas voor het maken van replica's, afgietsels. Dit is een tijdrovende bezigheid, maar een zeer bevredigende. Wanneer de afgietsels zijn afgewerkt en op kleur gebracht zijn ze op een afstand haast niet van het originele voorwerp te onderscheiden. In de archeologische afdeling van het Historisch Museum Ede zijn verschillende gipsen replica's terug te vinden. Modelleerwas wordt eveneens gebruikt in de studie van de reliëfvoorstellingen op het Romeinse terra sigillata (aar-

Bladzijde uit een aantekenboekje van kapitein H. J. Bellen. Kapitein Bellen was mede-oprichter van de Vereniging Oud Ede in 1924. Hij verrichtte veel opgravingen in de omgeving van Ede. Het verhaal gaat dat hij de oefeningen van de militairen die hij trainde "misbruikte" door de soldaten putjes te laten graven op plaatsen waar hij bodemvondsten vermoedde. De Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek in Amersfoort heeft een tiental aantekenboekjes van kapitein Bellen in zijn bezit. (Foto: Archief van de Vereniging Oud Lunteren)

dewerk). Reliëfvoorstellingen op ronde voorwerpen zijn moeilijk te fotograferen, met de vlakke afgietsels van de rond de potten aangebrachte modelleerwas daarentegen lukt dit zeer goed en zonder vertekeningen.

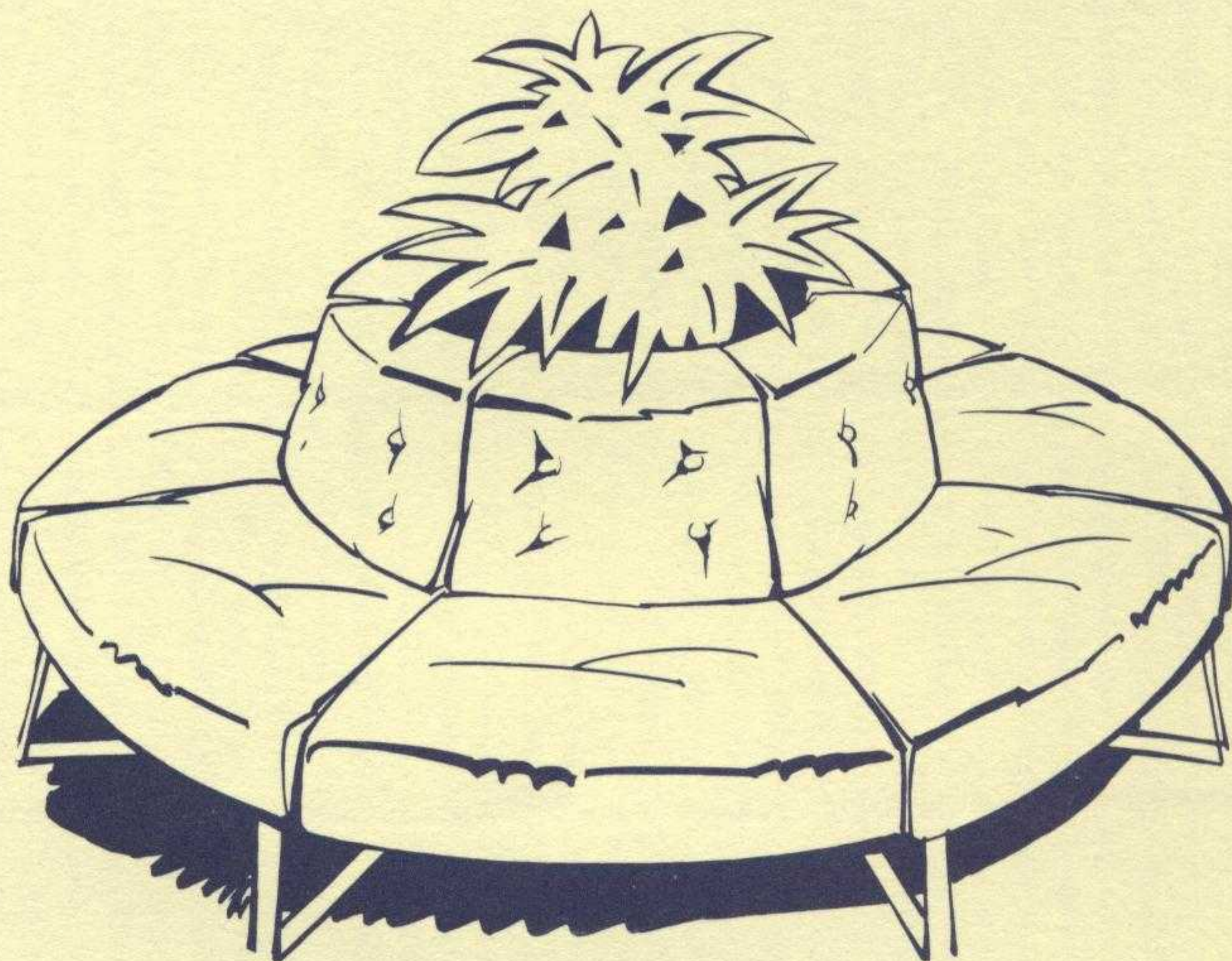
De enerverende dag werd afgesloten met een vluchtige blik in de zogenaamde zakboekjes van kapitein Bellen. Deze dagboekjes dateren uit het begin van deze eeuw en zijn afkomstig van een beroepsmilitair. Zij tonen ons het werk van een zeer gepassioneerde amateurarcheoloog. De uitvoerige

aantekeningen, potloodschetsen en een enkele foto vormen een onschatbare bron van archeologische informatie over gebieden rond Ede.

Tegen 17.00 uur zat de excursie erop. Het was een drukke en informatieve dag geweest. De uitnodiging om nog eens terug te komen was zeker niet aan dovemans oren gezegd. Even later werd de terugreis aangevangen. Rond 18.00 uur waren de meeste mensen weer thuis... en een hele ervaring rijker!

Dirk-Jan List

U zoekt een bank die all-round is.

Wij zorgen dat u goed zit
met al uw geldzaken.

Voor elke spaarvorm, verzekering, lening of hypotheek bent u bij de SNS bank aan het goede adres. Maar we bieden u nog veel meer. Bij ons treft u deskundige mensen die u snel helpen. Bovendien kunt u als Privérekeninghouder van de SNS bank gebruik maken van de geldautomaat, waarmee u dag en nacht contant geld kunt opnemen. Geïnteresseerd?

Op onze kantoren vertellen wij u er graag meer over.

SNS bank

De Boek- en Kunsthandel

“Het Wapen van Ede”

Fa. Th. Menger

houdt zich aanbevolen voor de levering
van **ALLE**

Binnen- en Buitenlandse Boekwerken

Inlichtingen worden steeds gaarne verstrekt

HET WAPEN VAN EDE
boekhandel pel
HOFLEVERANCIER

GROTESTRAAT 91 - EDE

T
O
E
N

E
N

N
U

SINDS 1849

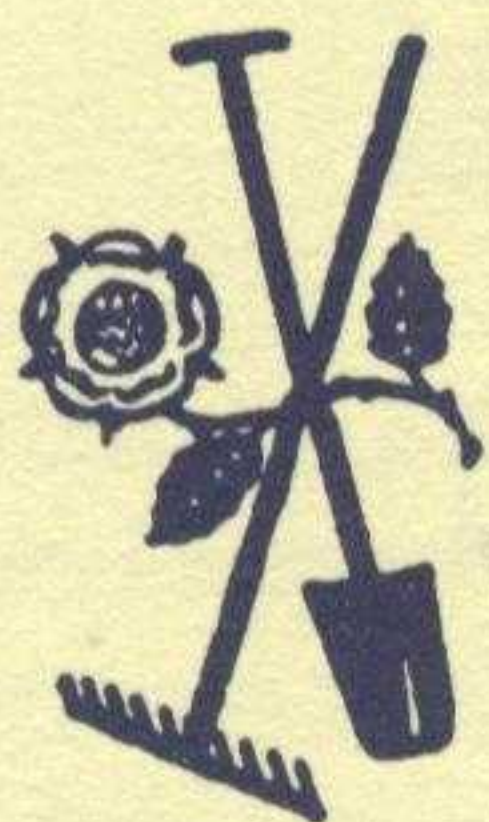
Familiedrukwerk, handelsdrukwerk,
periodieken, brochures en folders

met vakmanschap vervaardigd bij:

DRUKKERIJ FROUWS EDE BV

Fahrenheitstraat 26, 6716 BR Ede, tel. (0318) 642 111, fax 642 757

sinds 1939

Kalverkampweg 3
6718 WJ Ede
Tel: 13835

A. J. Houtman

Tuinplanten
Tegels
Grond

Bielzen
Graszoden
Hout - enz.

OOK TUINAANLEG EN RENOVATIE

**Geen project
of kantoor
is ons te groot!
En geen winkel
te klein!**

Ook dit project,
Historisch Museum Ede
is verzorgd door:

VAN DIJK B.V.

INTERIEUR
VERZORGING

ZANDLAAN 16 - 6717 LP EDE
TELEFOON 08380 - 32359